

SAZIV AVNOJ-a NA TREĆE ZASEDANJE I NJEGOVO PRETVARANJE U PRIVREMENU NARODNU SKUPŠTINU. NOVO ZAKONODAVSTVO I OTPOR GRAĐANSKE OPOZICIJE

IZ AMERIČKOG ZAPISNIKA POTSDAMSKE KONFERENCIJE

19. jula 1945.

... Predsednik (Truman) upitao je da li su Premijerove informacije dovoljno pouzdane da bi se opravdalo upućivanje poziva jugoslovenskim predstavnicima.

Cerčil je odgovorio da je to veoma ozbiljna stvar i istakao da su oni o tome postigli sporazum na Jalti, ali da on nije sproveden u delo jer nije bilo izbora; Skupština (AVNOJ) nije reorganizovana; sudstvo nije ponovo uspostavljeno; Tito je nametnuo striktnu partijsku organizaciju sa policijskom kontrolom i štampu tako strogo kontrolisanu kao u fašističkoj zemlji. Jugoslavija ni u kom slučaju nije opravdala nade koje smo imali u Jalti. Mi smo dali oružje i pomoć Titu. Mi nismo mogli dati mnogo pošto smo i sami bili krajnje angažovani, ali smo dali sve što smo mogli. On je veoma razočaran što je tok događaja uzeo suprotan smer. Britanski predlog bio je veoma umeren i imao je za cilj da se ispuni ono što je dogovoreno na Jalti.

Staljin jer rekao da je g. Cerčil prešao na diskusiju o suštini pitanja, ali nije odgovorio da li on smatra vrednim da se diskutuje o toj stvari. Ako bi Predsednik želeo on (Staljin) bi mogao da izloži suštinu problema.

Predsednik je zamolio da to učini.

Staljin je rekao da su informacije koje je dao g. čerčil o kršenju odluka sa Krima nama nepoznate i one se ne slažu sa našim obaveštenjima. Možda je on u pravu, a možda nije, ali on, Staljin, misli da bi bilo korisno dati Jugoslovenima priliku da odgovore na ovu optužbu.

čerčil je istakao da on nikoga ne optužuje, već da se žali.

Staljin je rekao da može pristati na diskusiju o suštini, ali da nije moguće suditi jugoslovenskoj državi bez saslušanja njenih predstavnika.

čerčil je tada naglasio da je on imao dosta vremena da razmišlja) ovoj stvari i da bi, možda, bilo korisnije saslušati obe strane, Tita i Irugu stranu odvojeno. Možda će oni biti u stanju da iznesu svoje teškoće. On je upitao Staljina da li misli da bi oni bili voljni da dođu.

Staljin je rekao da on ne zna, ali da se Jugosloveni mogu pitati.

Predsednik je izjavio da je on ovde kao predstavnik SAD da diskutuje o svetskim pitanjima. On ne želi da ovde sedi kao sudija, da ireduje pitanja koja bi eventualno trebalo da raspravi Organizacija ujedinenjenih nacija. Ako bismo mi tako postupili neizbežno bismo bili ivučeni u rešavanje svakojakih političkih teškoća i morali bismo da ednog za drugim slušamo predstavnike De Gola, Franka i drugih. On ie želi da traći vreme slušajući žalbe, već hoće da se bavi problemima

zbog kojih su šefovi triju vlada došli ovamo da ih rešavaju. Ako oni ne bi mogli da to čine, njihovo vreme bi bilo izgubljeno.

Staljin je izjavio da je to tačno zapažanje . . .

Predsednik je rekao da on želi da vidi da se deklaracija sa Jalte sprovodi u delo. „Sve ono što se tiče SAD, ja želim da se do poslednjeg slova ispuni.”

Staljin je rekao da je, prema njihovim (sovjetskim) informacijama, sporazum sa Jalte izvršen.

Predsednik je primetio da je i njegova vlada primila žalbe. On smatra da bi oni mogli da ih razmotre bez Jugoslavena.

čerčil je rekao da ukoliko britanski dokument ne nailazi na podršku, spreman je da ga povuče . . .

Foreign Relations..., *The Conference of Berlin—Potsdam*, 1945, tom II, 127—129; S. Nešović, B. Petranović, *AVNOJ; Revolucija*, 739—741.

REZOLUCIJA

O PROGLAŠENJU ANTIFAŠISTIČKOG VECA NARODNOG OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE ZA PRIVREMENU NARODNU SKUPŠTINU DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE

10. avgusta 1945.

Na svojoj četvrtoj sednici III zasedanja koja je održana 10. avgusta 1945. godine u Beogradu, Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije donelo je ovu

rezoluciju

Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije odlučuje da se od danas nazove Privremenom narodnom skupštinom Demokratske Federativne Jugoslavije, i da u svom sadašnjem proširenom sastavu produži rad pod tim imenom . . .

Službeni list DFJ, br. 59, 11. avgusta 1945, 541.

ZAKLJUČAK PRIVREMENE VLADE DFJ POVODOM IZJAVE KRALJA PETRA II O OPOZIVU KRALJEVSKIH NAMESNIKA

10. avgusta 1945.

Povodom izjave koju je kralj Petar II objavio putem radija u Londonu 8. ovog meseca, u kojoj opoziva Kraljevske namesnike, vlada Demokratske Federativne Jugoslavije, na svojoj današnjoj sednici donela je sledeći zaključak:

Na osnovu sporazuma između tadašnjeg predsednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, Maršala Josipa Broza Tita, i Predsednika kraljevske vlade dr Ivana Subašića, koji je zaključen u Beogradu 1. novembra 1944. godine, a koji je u celosti prihvaćen kako od strane tri velike sile, Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije, tako i od kralja Petra, kralj je preneo kraljevsku vlast na kraljevske Namesnike odlukom Pov. Broj 54 od 29. januara 1945. godine u Londonu.

Ova odluka glasi:

Mi Petar II, po milosti božjoj i volji narodnoj kralj Jugoslavije rešili smo i rešavamo da donesemo sledeću odluku:

„Želeći dati izražaja našoj odluci da narodi Jugoslavije slobodno i preko demokratski izabrane Ustavotvorne skupštine izraze svoju suverenu volju o konačnom uređenju države, odlučili smo da našu kraljevsku vlast, do odluke Ustavotvorne skupštine, prenesemo na Kraljevsko namesništvo. Ovu našu želju i odluku saopštili smo našoj kraljevskoj vladi, i kraljevska vlada ju je u celosti odobrila.“

Na osnovu gornjeg akta, koji nosi potpis kralja Petra i prema potpise Pretsednika i svih članova tadašnje kraljevske vlade, celokupan Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije i celokupna tadašnja kraljevska vlada, na zajedničkoj sednici održanoj u Beogradu 26. februara 1945. godine, predložili su osobe kraljevskih namesnika i to: Dr Srđana Budisavljevića, Dr Antu Mandića i Inž. Dušana Serneca za kraljevske namesnike.

Kralj Petar je prihvatio gornji predlog i potpisao ukaz o imenovanju namesnika u Londonu pod Pov. br. 96 od 2. marta 1945. godine, a kraljevski Namesnici odmah iza toga položili su svoju svečanu zakletvu i formalno preuzeli dužnost vršioca kraljevske vlasti.

Prema tome, do konačne odluke Ustavotvorne skupštine o formi države, Kraljevski namesnici ostaju jedini nosioci i vršioci kraljevske vlasti, a do toga vremena kralj Petar II ne može ustavno i punovažno vršiti nikakvu državnu ni kraljevsku vlast, sem imenovanja novih namesnika, kako to sporazum od 1. novembra 1944. godine predviđa, u slučaju smrti ili ostavke već imenovanih namesnika.

Treće zasedanje AVNOJ-a... (u daljem tekstu: *Treće zasedanje AVNOJ-a.*), 128; *Borba*, 11. avgust 1945.

POTPREDSEDNIK VLADE DFJ MILAN GROL O PREDLOGU ZAKONA O BIRAČKIM SPISKOVIMA

10. avgusta 1945.

... Ovaj zakonski projekat donesen je kompromisno u jednom užem komitetu ministara, u kome sam takođe bio i ja, donesen je kompromisno kao jedan pojedinačan zakon, kao jedno poglavlje iz opšteg širokog političkog zakonodavstva kojim treba tražiti put za izlazak iz situacije i stvaranje jedne zdrave situacije u Konstituenti i za Konstituante Ali kao jedno poglavlje, o njemu je teško pokazati saglasnost bez drugih političkih zakona koji su sa njim u tesnoj političkoj vezi, a naročito bez političkih zakona koji garantuju slobodu u svima oblicima, slobodu ličnu, slobodu štampe, zбора, udruživanja, partija i koji garantuju ne samo te zakonske odredbe o slobodama, nego, koje garantuju tako isto i primenu tih zakona. Jer mi znamo iz iskustva u borbama kroz decenije koliko znače same odredbe na papiru bez punih garantija za njihovo izvršenje. Ovaj Zakon o biračkim spiskovima oglašen je kao hitan. Bilo je, ja to priznajem, za to razloga, jer treba spremiti spiskove, pošto se na njima zasnivaju sve ostale radnje, ako se hoće da se izbori izvedu u tom i tom roku. Ja sam mislio samo da je pitanje toga roka, u kome će se izbori izvesti — dve ili tri nedelje pre ili posle — manje bitno od pitanja puta kojim se ide, od pitanja jednog redovnog puta. Naročito zato, što je ovaj zakon sam po sebi, po svojoj prirodi,

iako je on ovde u projektu konkretizovan koliko je to bilo moguće a o čemu je bilo dosta objašnjavanja, on je ipak još uvek ostavljen jednom širokom kriterijumu, pitanju savesti onih koji ga tumače.

U slučaju o kome mi danas govorimo, bar za danas — ako ne dođu reforme da to izmene, ovaj zakon prepušten je narodnim odborima u stanju u kakvom se oni danas nalaze. Možda nije isto stanje svuda, ali uglavnom oni se danas smatraju kao redovno neizabrani. Jer, u pitanju narodnih odbora ja nemam drugo mišljenje i ne mislim da se vraćamo na stare ustanove sreskih načelnika. U pitanjima samouprave ja sam još ranije uvek tražio izbor i za mnoge druge činovnike. Prema tome izbor narodnih vlasti je jedna sasvim zdrava stvar, samo treba da bude dobro izvedena. Jer u današnjem vremenu, taj zakon ostavljen je tumačenjima izbornih vlasti i njihovoj oceni o onima koji su eventualno pod sumnjom za svoje držanje, a to je rastegljivo, naročito u ovom vremenu posle svih događaja, koji su protekli za ove četiri godine i danas kada još postoje tendencije, da se fašizam i reakcija identifikuju sa normalnim razlikama u slobodi mišljenja, ili sa povremenim zabludama mase, specijalno u periodu nadraženih nacionalnih osećanja ...¹

Treće zasedanje AVNOJ-a, 134—137.

SAVKO DUKANAC O PREDLOGU ZAKONA O USTAVOTVORNOJ SKUPŠTINI

21. avgusta 1945.

... Izjašnjavajući se protiv ovog predloga zakona o Konstituenti, mi ne ulazimo u diskusiju samih odredaba, ali smatramo da smo dužni braniti suverenitet narodne Ustavotvorne skupštine, jer time branimo pravo miliona ljudi koji treba da dadu glas za tu Skupštinu, jer biti suveren znači ne imati nad sobom nikakvu drugu vlast, nego biti potpuno slobodan i neograničen u donošenju odluka, dok, međutim, Ustavotvorna skupština je, kako mi smatramo, u članu 2 pomenutog zakonskog predloga ograničena u svom suverenitetu. Ovde mi s pravom možemo da kažemo da pred nama stoji jedno šire telo, a to šire telo je Konstituenta, i da od širine i ne okrnjenog autoriteta tog širokog tela, tj. Konstituante, zavisi zdravo postavljanje novog poretka . . .

Isto, 153—155.

IZVESTILAC MANJINE TRIPKO ZUGIĆ O PREDLOGU ZAKONA O IZBORU NARODNIH POSLANIKA ZA USTAVOTVORNU SKUPŠTINU

22. avgusta 1945.

... U govorima, čak i istaknutih pretstavnika, svaka tendencija diferenciranja, razlikovanja mišljenja, smatra se kao neprijateljski akt. Očevidno je prema svemu ovome, da izvođenje izbora koje treba da vodi

¹ Milan Grol je očekivao da Potsdamska konferencija izvrši pritisak na Jugoslaviju u smislu podele vlasti između građanske opozicije i KPJ u kom smislu je on shvatao Sporazum Tito—šubašić. Čim nije došlo do toga, Grol je dao ostavku na položaj potpredsednika vlade, 20. avgusta 1945. Prilikom raspisivanja izbora za Ustavotvornu skupštinu pozvao je sve opozicione snage da ne učestvuju na izborima.

Dostavljanju definitivnog uređenja pretpostavlja jedno stanje u kome su prečišćena bar osnovna mišljenja, otklonjene sumnje i umirene strasti iz prvih revolucionarnih meseci. Izvođenje izbora pretpostavlja jednu atmosferu trpeljivosti i uspokojenja i slobodnog osećanja građanina koji treba da kaže šta misli i za koga hoće da glasa ...

'sto, 184.

[ZVESTILAC MANJINE SAVKO DUKANAC O PREDLOGU ZAKONA O UDRUŽENJIMA, ZBOROVIMA I DRUGIM JAVNIM SKUPOVIMA

25. avgusta 1945.

... Kada ne bi bilo opozicije, gospodo narodni poslanici i drugovi, vi bi morali da je stvorite i u interesu zemlje i vas samih. Vi bi morali da odvojite iz svoje sredine izvestan broj poslanika, ja to ponavljam, jer to zahtevaju interesi zemlje a i zbog inostranstva. Vi nećete da vidite i ne osećate da je opozicija apsolutno potrebna, koliko radi interesa zemlje, toliko i radi vas i vaše Partije.

Između nas, ono što je važno i usled čega dolazi do svih ovih neprijatnih pojava, između nas i vas nema poverenja. To je ono što je bitno. I baš odsustvo tog poverenja, kao osnove za svaki dobar i koštan rad, razlog je što vi ustajete protiv nas čim nešto progovorimo. Vi ne verujete našoj dobronamernoj kritici, i to bez razloga, a mi otuđeni ne verujemo vašim vlastima, ne verujemo da će korektno izvršavati naše zakonske propise .. .

Prema čl. 8 predloga zakona može se zabraniti osnivanje i rad ustanova čiji je rad fašističkog karaktera ili služi izazivanju mržnje, klasne nejednakosti, ako njihov rad ugrožava ravnopravnost federalnih jedinica itd. Tako i treba da bude. Ali ko će da ceni to gde su granice? To oceni. Ocenu o tome da li je rad fašističkog karaktera i da li je dopušten ili ne, donosi vlast potpuno proizvoljno. Nema suđenja, nema saslušanja, nema ničega, ona samo kaže: zabranjuje se to i to. I baš zbog te proizvoljnosti i nemanja garancija, mi smo protiv ovoga predloga.

'sto, **327—329.**

MILAN GROL PROTIV ZAKONA O KRIVIČNIM DELIMA PROTIV NARODA I DRŽAVE

25. avgusta 1945.

Zakon o krivičnim delima protiv naroda i države sadrži tri teške stvari. Prva je širok i neodređen karakter inkriminacija podložnih proizvoljnim tumačenjima, a osobito u jednom vremenu netrpeljivosti, u drugom vremenu isključivosti i međusobnih nepoverenja ...

Druga teška stvar je retroaktivni karakter ...

Treća je teška stvar uzburjivi karakter zakona. U času kada treba da poći smirivanju, sređivanju, ovaj zakon podiže uzbunu ...

'sto, **354.**

10. avgusta 1945.

. . . AVNOJ je u stvari pretstavljao i jedan ugovor između naših naroda, koji su u ono vreme svojim sopstvenim oružjem izvojevali mogućnost da jedinstveni zasedavaju u Jajcu. To je bio jedan ugovor naših naroda da dobrovoljno ostanu u zajedničkoj državi pod uslovom da ta država bude zaista građena na ravnopravnosti, tj. da bude građena na federativnom principu. Ja mislim da je to jedan uslov postavljen od naših naroda AVNOJ-u, i onaj koji ne priznaje taj uslov taj ne voli Jugoslaviju, taj ne želi Jugoslaviji dugog veka, i taj ne želi narodima dobro.

Dalje, ja mislim da odluke Drugog zasedanja AVNOJ-a o federativnom uređenju Jugoslavije imaju ustavni karakter. To ne znači da time vežemo ruke Konstituenti. Konstituenta može, ako hoće, da ukine federaciju, to je njeno pravo. Ali mi ne možemo postaviti stvar tako kao da danas stojimo u pogledu uređenja države pred jednom prazninom. Jugoslavija je danas federativna država. I kad je g. Savko Dukanać govorio o tome da je u sporazumu Tito — šubašić naglašeno da će naši narodi slobodno da odluče o konačnom uređenju države, onda treba dodati još jednu stvar, koja pretstavlja suštinu tog sporazuma Tito — šubašić, a to je činjenica da se u tom sporazumu govori da je osnova izgradnje Jugoslavije do Ustavotvorne skupštine Drugo zasedanje AVNOJ-a u Jajcu. U tom sporazumu se dalje kaže da sporazum prihvata tekovine Narodnooslobodilačke borbe. Međutim, najvažnija tekovina Narodnooslobodilačke borbe jeste federativno uređenje Jugoslavije . . .

Gospodin Dukanać podiže glas i kaže da nije istina da su oni bili ikad protiv federacije, ali Ustavotvorna skupština ima tek da odluči da li će biti dvodomna ili neće biti dvodomna, da li će Jugoslavija biti federacija ili neće biti federacija. Praktično to znači: narodi Jugoslavije idu u Ustavotvornu skupštinu, ne znajući kakva će tamo biti uloga njihovog nacionalnog glasa, ne znajući da li će tamo možda manji narodi biti nadglasani ili neće biti nadglasani. Ja mislim da mi nemamo prava pred našim narodima, koji su dali toliko žrtava i života u ovome ratu za slobodu i ravnopravnost, da mi danas njima kažemo: Braćo, vi ste se borili, vi ste krvarili, ali sad te vaše žrtve više ne dolaze u obzir, one nemaju nikakve cene, sada će tek kuglica odlučiti o tome da li ćete biti ravnopravni ili nećete biti ravnopravni. Onaj koji tako postavlja stvar, taj po mom mišljenju želi smutnju u Jugoslaviji, taj ne želi poredak i mir. Da li takav zahtev naših naroda da ulaze u Konstituantu kao ravnopravni narodi i da o svemu kao ravnopravni narodi odlučuju, da li to znači kršenje suvereniteta Ustavotvorne skupštine? Ja mislim da ne znači.

Na kraju da napomenem još jednu stvar. Kad se govori o formalnoj strani toga pitanja, mislim da je ono isto tako pogrešno postavljeno kao što je postavljena i politička suština pitanja. Nije Jugoslavija prva zemlja koja ima dvodomni sistem. Gotovo sve federativne države sveta imaju dvodomni sistem . . .

Još jedno pitanje da dotaknem. Naša Jugoslavija je federativna država, ona se tako i naziva: Demokratska Federativna Jugoslavija, i kao takvu je priznaju i saveznici...

25. avgusta 1945.

.. Prigovori opozicije, odnosno skupštinske manjine, mogli bi se svesti, kao i svi prigovori učinjeni dosada, s tom razlikom što su posljednji dobili nešto osjetniju formu, na četiri tačke:

Prvo, da su neodređeni pojmovi narodne vlasti, odnosno tekovina Narodnooslobodilačke borbe.

Drugi prigovor, da je trebalo počti putem smirivanja, sređivanja, saglašavanja, podizanja vjere u ostvarenje novog poretka slobode, istine i pravde, kako kaže manjina u svom izvještaju Skupštini.

Treći prigovor, da je ovaj zakon potreban ako je stanje zaista tako uzbudljivo u zemlji — a da onda nijesu potrebni izbori, odnosno, ako takvo stanje nije — ne bi bio potreban.

I četvrti prigovor g. Grola, da mi ne vidimo našu ekonomiju kao problem, nego da pitanju ekonomije prilazimo kao pitanju doktrine, koja može biti manje ili više dobra.

Već je bilo riječi o tome šta su to neodređeni termini narodne vlasti i tekovina Narodnooslobodilačke borbe. Ja mislim da je osnovna greška opozicije, koja se ispoljila u toku čitave diskusije, u tome što ona današnje stanje u Jugoslaviji smatra kao režim, a ne kao jednu duboku socijalnu promjenu do koje je došlo. Ako ovo zaista jeste samo jedan režim, onda bi kritika opozicije u mnogim stvarima nesumnjivo bila opravdana ...

A ako ovo zaista nije samo režim, nego i promjena stanja u odnosu na ono kako je bilo u Jugoslaviji prije rata, onda mi ne možemo primiti kritiku opozicije, koja u pojedinom konkretnom slučaju može biti tačna, zbog toga što ona u suštini, kritikujući režim, kritikujući pojedine konkretne stvari i nedostatke, u stvari, ide za promjenom toga stanja. Mislim da je to osnovna greška opozicije...

Ja bih se samo osvrnuo na drugu tačku manjine, a to je na pitanje „uzbudljivosti“ ovoga zakona. Opozicija je tom pitanju prišla čisto formalno i kaže: ili je realno što taj zakon konstatuje i protiv čega on podiže uzbunu i onda izborima nema mjesta dok se to stanje ne raščisti, ne sredi i ne smiri, ili je netačno, preterano i tendenciozno zaoštreno, i onda se mora pitati čemu pomenuti zakon treba da služi u predizbornom vremenu, ako ne uvećavanju javnog nespokojsstva, pretnje i pritiska...

Međutim, stvar stoji baš obrnuto. Svim dosadašnjim zakonima mi smo obezbijedili građanima Jugoslavije slobodu udruživanja, slobodu štampe, slobodu učestvovanja na izborima i kandidovanje, slobodu zbrova itd. Ali za one prekršaje koje čine faktično i stvarno neprijatelji Jugoslavije, za takve prekršaje moraju doći izvjesne mjere. Ovaj zakon znači obratno, znači put ka smirivanju i olakšavanju izbora od onih elemenata koje manjina ne vidi i kojih ima po šumama u grupicama, koji režu glave našim odbornicima za koje bi sada trebalo, po njihovom mišljenju, dati amnestiju i kazati: sve ovo što ste dosada radili ne važi i sada možete početi ponovo.

Što se tiče dejstva unazad, o kome je govorio g. Grol, netačno je da taj zakon postavlja pitanje da će se odgovarati za krivice koje su bile. Ovaj zakon samo utvrđuje u određenoj i blažijoj formi princip koji već postoji za ljude koji su krivi za zločine. Oni koji su krivi, a

nijesu odgovarali, nego se kriju, oni za te zločine moraju na neki način odgovarati. Razumije se da se tu ne radi o zavedenima i o nevinim ljudima, od kojih smo već hiljade pustili, već se tu radi o onim ljudima koji su bili kolovođe tih zločina. Tu se postavlja pitanje da li jedan čovjek može biti zaveden i da li mu se može oprostiti, ako je on dobio naredbu da zakolje ženu ili dijete. Ja mislim da o tome ne može biti govora, da ne može biti govora o prisiljenosti i zavedenosti, jer se za takav zločin na neki način ipak mora da odgovara . . .

Ja bih se sada ovdje osvrnuo uzgred, i pre nego što pređem na četvrtu tačku prigovora opozicije, na terminologiju gospodina Dukanca, koja je veoma karakteristična, i ako hoćete, veoma neparlamentarna. Gospodin Dukanac, iako zna da se radi o klubu Fronta i o frontovskoj većini, on ipak u svome govoru kaže „vaša partija“. Kad o tome govore, oni bi trebalo da vode računa i o ovome. Iako smo mi vodili Oslobođilački rat, rat za nacionalno oslobođenje, nas je čitava neprijateljska propaganda, mislim na onu fašističku, optuživala kao da su to samo komunističke pobune i kao da cijelu stvar vode komunisti radi svojih interesa. Ovakva terminologija gospodina Dukanca prema Frontu, u stvari, znači produženje takvog metoda rđavog rada, takvog nerazumijevanja u najmanju ruku Fronta i karaktera Fronta. Pitam gospodina Dukanca: da li su ovi katolički i pravoslavni sveštenici, da li Dragoljub Jovanović, da li su zemljoradnici, Savez zemljoradnika koji učestvuje u Frontu, da li je Franja Gaži, da li dr šubašić i svi ti ljudi, da li su zaista jedna partija i da li su samo komunisti. Meni ovo, drugovi, miriše da onu optužbu da se u Jugoslaviji radi o diktaturi, o jednom režimu, o jednoj partiji, o tome da kod nas treba da se odlože izbori, kao što su odloženi u Bugarskoj itd.

Sad bih se osvrnuo na kritiku gospodina Grola naše ekonomije.

Gospodin Grol govorio je o rastrojavanju javnog mišljenja koje je bilo za vrijeme okupacije. U izvjesnom smislu to je tačno. Tačno je u tome smislu da se rastrojilo ono javno mišljenje koje je postojalo kao vladajuće u staroj Jugoslaviji. U jednoj zemlji ili jednom poretku vladajuće mišljenje, ono dominira u čitavom životu i to mišljenje state Jugoslavije se rastrojilo za vrijeme rata. Ono se raspalo, ono se dezorganizovalo, ono se demoralisalo. Međutim, ono drugo mišljenje, ono mišljenje koje je poticalo iz borbenog dijela naroda, to se mišljenje ne samo nije rastrojilo nego se ojačalo i to u onoj mjeri u kojoj je narod koji se borio postajao organizovaniji i jači. U toj mjeri su te ideje koje su vodile narod, u toj mjeri to javno mnjenje postajalo je konsolidovanije i jače. Zato uprkos patnji našega naroda koji se borio u ovome ratu i za njih trpeo baš zato što je taj rat vodio za velike ideale, za velike stvari i za promjenu staroga, ne možemo smatrati teškim danima života, ni mračnim i tragičnim, nego najsrećnijim danima u životu naroda Jugoslavije. Polazne tačke između nas i g. Grola su razne i otuda se javlja i opravdava i ona besperspektivnost skupštinske manjine koju on pretstavlja. Naša skupštinska manjina nije ništa konkretno predložila i kazala: naša zemlja treba da ide tim i tim putem, mi treba da radimo ne to, nego to i to, i u kritici vlasti nije pokazala da ne treba raditi to i to — nego je znala samo da kritikuje i da sije nepovjerenje itd...

OBRAZLOŽENJE PREDLOGA ZAKONA O SLOBODI OD STRAHA KOJI
JE PRIVREMENOJ NARODNOJ SKUPŠTINI DFJ PODNEO
DR DRAGIC JOKSIMOVIĆ

29. avgusta 1945.

Sporazum Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i Kraljevske jugoslovenske vlade od 1. novembra 1944. g. („Službeni list DFJ” od 9. marta 1945. g.) nalaže novoj vladi da objavi deklaraciju kojom će sloboda od straha biti naročito naglašena i garantovana.

Protivno ovom sporazumu, u deklaraciji vlade od 9. marta t.g. sloboda od straha ne samo što nije naglašena i garantovana, nego uopšte nije ni pomenuta.

Trećem zasjedanju AVNOJ-a, odnosno Privremene narodne skupštine, koja je svoj rad počela 7. avgusta a završila 26. avgusta t.g., nije predložen nijedan zakon, koji bi regulisao ovu važnu pravnu materiju. Iz unutrašnjosti zemlje, međutim, stižu izveštaji, koji me uveravaju da donošenje zakona o slobodi od straha pretstavlja preku i nasušnu potrebu.

Pošto je Privremena narodna skupština Ukazom od 26. avgusta t.g. zaključena, usled čega je nemoguće da se o prednjem zakonu rešava u skupštinskom plenumu, to na osnovu čl. 4 Odluke Drugog zasjedanja Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije o vrhovnom zakonodavnom i izvršnom predstavničkom telu Jugoslavije predlažem i molim: da Pretsedništvo Privremene narodne skupštine, nakon saslušanja Zakonodavnog odbora, samo donese gore navedeni zakon što pre i da ga najhitnije objavi kako preko „Službenog lista DFJ” tako i putem naročitih plakata.

Zakonodavni rad Predsedništva AVNOJ-a..., 993—994.